

УДК: 070.341.17

**РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІЖНАРОДНОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО
ТИЖНЕВИКА “ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ”, КВІТЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 2004 РОКУ,
ЛЮТИЙ 2005 РОКУ)**

Поплавська В.В.

Україна та ЄС стоять напередодні важливого кроку в нову еру своїх відносин.

Активний державотворчий процес, який розгорнувся й інтенсивно триває на теренах Європи, супроводжується цілою низкою різноманітних політичних суперечок, які невдовзі відчують й українські громадяни. Газета „Дзеркало тижня” детально аналізує проблеми та ускладнення після минулорічного травневого вступу в Євросоюз одразу десятих країн – таких, як Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Мальта й південна (грецька) частина Кіпру. Це значно розширило коло єдиної європейської спільноти й поставило перед ЄС цілий комплекс завдань, що потребують швидкого й якісного розв’язання. Європейські лідери розуміють, що розширення ЄС при збереженні існуючих принципів управління загрожує істотною втратою впливу. Крім того, існує небезпека часткової втрати дієздатності всіх європейських інститутів.

Так оцінюючи ситуацію, що склалася, журналісти тижневика „Дзеркало тижня” у №17 (492) за 30 квітня – 15 травня 2004 року Вікторія Орлик та Роман Рукомеда у матеріалі „Європейський Союз до і після розширення” пишуть про появу “відчуття розчарування в ЄС” та зростаюче усвідомлення того, що надзвичайно важко узгодити інтереси 25 різних за своїми параметрами, культурою та рівнем економічного розвитку держав. Автори статті не просто констатують існуючу проблему, а й прогнозують її подальший розвиток. Вони підкреслюють, що, незважаючи на критику дій країн-лідерів, можна передбачити, що виділення й зміцнення європейського „ядра” позитивно позначиться на процесах інтеграції всередині Євросоюзу, скеровуватиме й координуватиме їх, особливо за умов можливого залучення до кола лідерів Італії та Іспанії.

Головними причинами відносної прохолодності держав старої Європи до їхніх східноєвропейських партнерів виступають не „особистісна несумісність”, а економічні й соціальні проблеми, що дедалі гостріше постають і у провідних країнах Європейського Союзу. Погіршення економічної ситуації в ЄС підкреслюють і прогнозисти з МВФ, за словами яких, економічне зростання протягом року становитиме лише 1,7%, що зумовлено економічними спадами в Німеччині, Нідерландах, Італії і Франції. За таких умов соціально й економічно забезпечені країни Західної Європи не квапляться приймати у свої обійми „новевропейців”.

Німеччина, Австрія, Франція, Фінляндія, Іспанія, Бельгія та Нідерланди повідомили Єврокомісію, що їхні кордони протягом найближчих трьох років будуть закриті для в'їзду трудових мігрантів зі Сходу. І хоча Європейська комісія вважає, що вільне пересування капіталу, товарів, послуг та робочої сили має діяти у межах чинного законодавства й поширюватись на нові країни без обмежень, вона не може втручатись у внутрішнє законодавство країн-членів ЄС, оскільки вони мають право захищати свій власний ринок робочої сили.

Найбільш амбіційні нові члени ЄС, у свою чергу, теж не хочуть поступатися своїми інтересами. Прояви невдоволення лунають на найвищому рівні. Зокрема, напередодні 1 травня 2004 року президент Чехії В. Клаус заявив, що вступ у ЄС означатиме втрату незалежності. За його словами, чехам доведеться зробити все можливе, щоб не розчинитися в Євросоюзі і щоб сформована за останню тисячу років самобутність не була зруйнована та втрачена.

Не побажав об'єднатися в єдину державу Кіпр напередодні вступу в Європейський Союз: 75,8% греків-кіпріотів висловилися проти єднання острова за планом ООН. Це у свою чергу означає, що Європі доведеться докладати чимало зусиль для інтегрування північної частини острова в ЄС у майбутньому.

До останнього активно відстоювала свої інтереси й Польща. Ще не ставши повноправним членом Євросоюзу, вона вже здобула репутацію порушника європейського спокою. Яскравим прикладом польського ставлення до Євросоюзу стала квітнева заява низки правоцентристських партій („Громадянська платформа”, „Право і справедливість” і „Польська селянська партія”) про те, що одразу по завершенні дострокових парламентських виборів вони розпочнуть процедуру виходу Польщі з ЄС. Мотивується таке рішення тим, що нинішній проект європейської конституції „принижує честь і гідність Польщі”. Обмеження у пересуванні робочої сили, зростання цін, безробіття і бюджетний дефіцит, питання аграрних субсидій та проблеми промисловості викликають дедалі більше скепсису у поляків щодо швидкого вирівнювання прибутків та соціальних гарантій із європейськими. Польща може стати першою країною, в якій у результаті негативних настроїв населення стосовно ЄС політичне керівництво зміниться з європрихильників на євроскептиків, що є тривожним сигналом для проекту „єдиної Європи”.

Проте, доки від „ядра” Євросоюзу залежатиме величина субсидій, що виділятимуться майбутнім членам ЄС, „нова” Європа змушена буде шукати компромісів [1].

Продовжуючи тему розширення Євросоюзу, журналістка Олена Гетьманчук у своїй статті „Євросоюз: байдужість на зміну розширенню” у газеті „Дзеркало тижня” (№24, 19-25 червня 2004 року) зазначає, що, на думку більшості європейців, законодавчий орган ЄС не що інше, як клуб для другосортних політиків. У кращому випадку – власників почесного префіксу „екс”: екс-міністри закордонних справ, екс-депутати і навіть екс-прем'єри. Приміром, на європейських виборах у Польщі найбільшу кількість голосів набрав колишній прем'єр-міністр Єжі Бузек. Євродепутатом став і колишній глава зовнішньополітичного відомства країни Броніслав Геремек (вважається одним із найпопулярніших провідників Варшави до ЄС і НАТО). Компанію екс-прем'єра та екс-міністра розділить глава Бюро національної безпеки Польщі Марек Сівец.

Не надто хорошим висловленням на свою адресу Європарламент зобов'язаний і політикам, яких прийнято зараховувати до розряду євроскептиків. Якщо раніше європейські медіа не зводили камер із представників „Національного фронту” Жан-Марі

Ле Пена, то після нинішніх виборів їм доведеться вислуховувати антиєвропейські пасажі ще й представників Партії незалежності Сполученого Королівства (УКІР) – об'єднання, про існування якого до останнього часу ніхто далі туманного Альбіону й не знав, зауважує „Дзеркало тижня”. Однак завдяки основному пункту своєї програми – виходу Британії з ЄС – УКІР вдалося набрати 17% голосів виборців і зайняти третє місце після традиційної пари – консерваторів і лейбористів.

Серед однодумців британських радикалів – Партія євроскептиків Швеції. Лідер цього об'єднання Нільс Лундгрен має намір 2010 року провести референдум про вихід своєї країни з Євросоюзу [2].

Попри численні перешкоди інтеграційна експансія ЄС набрала руху й надалі триватиме всупереч нинішнім та майбутнім негараздам.

Приклад того – недавня заява Єврокомісії про готовність визнати Хорватію країною-кандидатом на вступ у ЄС, що є першим кроком на шляху приєднання до Союзу в ранзі повноправного члена. До того ж 2007 року європейське об'єднання прийме у свої лави Болгарію і Румунію. При цьому постійно відкритим залишається питання про вступ до ЄС Туреччини. Навіть маленька Грузія, яка виявляє бажання потрапити у європейську наддержаву, знаходить розуміння й підтримку серед єврокомісарів, то що вже й говорити про Україну.

Розширення європейського дому та його структурні реформи відбуваються навколо України і безпосередньо впливають на нас.

Експерт Школи політичної аналітики Роман Гавриш у своїй праці „Євроскептицизм та проблеми його визначення” зазначає, що більшість населення (яке налаштовано проєвропейськи) в Україні сприймає питання євроінтеграції як певний незрозумілий, проте обов'язковий процес, який безпосередньо пов'язаний з економічним процвітанням країни (інших шляхів ніхто не бачить, хоча і цей шлях мало хто розуміє). Звісно, експерти з питань євроінтеграції та політичні аналітики мають свою думку щодо цих процесів; однак широка громадськість натомість здебільшого необізнана з деталями процесу євроінтеграції і ґрунтує свої судження найчастіше на міфах, стереотипах і фрагментах офіційної інформації. Проте можемо зазначити, що стереотипи щодо ЄС складаються в основному позитивні – через згадуване вище ототожнення громадською думкою понять „євро інтеграція” і „покращення рівня життя”, що, безумовно, є помилковим [3].

Збитки, яких зазнає Україна тільки протягом перших двох років після розширення ЄС, сягатимуть майже 300-400 мільйонів доларів щорічно. Водночас українська влада справно використовує прогностичні оцінки майбутніх економічних втрат від розширення Євросоюзу, порівнюючи їх із істотними економічними прибутками від участі нашої держави в ЄЕП та інших російських інтеграційних проєктах.

В ЄС існує розуміння того, що розвиток європейської інтеграції потребує якісно нового рівня співробітництва з новими сусідами, особливо в питаннях загальноєвропейської безпеки, економічної співпраці у спільному європейському просторі, створення єдиної енергетичної інфраструктури, нелегальної міграції, боротьби з тероризмом та організованою злочинністю. Євросоюз прагнучим конкретизації та практичної реалізації існуючих домовленостей з Україною й наполягатиме на дотриманні європейських цінностей, особливо в питаннях прав людини та свободи ЗМІ, що може виступати своєрідним інструментом тиску при вирішенні політичних питань [1].

У лютому нинішнього року у Києві побувала Беніта Ферреро-Вальднер – комісар ЄС з питань зовнішніх зв'язків і Європейської політики сусідства. Метою її перебування в Україні було обговорення можливості якнайшвидшого впровадження Плану дій, який спрямований на тісніше зближення України та ЄС. Під час її візиту мало відбутися позачергове засідання Ради з питань співпраці України та ЄС. Своє бачення перспектив для України Беніта Ферреро-Вальднер виклала у статті у тижневику "Дзеркало тижня" (№ 6, 19-25 лютого 2005 року). Вона вважає: "Важливо із самого початку чітко окреслити завдання Плану дій: воно полягає у тому, щоб наблизити Україну до Європи, а не тримати її жодним чином на відстані витягнутої руки. План дій було розроблено у рамках Європейської політики сусідства ЄС (ЄПС), за допомогою якої ми прагнемо встановити тісніші відносини з нашими сусідами, якщо вони поділяють наші фундаментальні цінності та роблять відповідні кроки, які свідчать про те, що вони хочуть наблизитися до нас. Наші відносини з кожною країною різні і залежать від конкретної ситуації. Цінним аспектом цієї політики, який не завжди знаходить належне визнання, є те, що вона була спеціально розроблена так, щоб бути гнучкою і щоб ми могли оперативно реагувати на зміни у тій чи іншій країні.

Саме тому, оскільки нині Україна прагне набагато тісніших відносин і в країні пройшли чесні та справедливі президентські вибори, що має велике значення, бо є свідченням відданості нашим спільним цінностям, ми запропонували піти набагато далі у наших відносинах. Минулого місяця Хав'єр Солана та я звернулися до держав-членів ЄС і запропонували 10 позицій, згідно з якими нам слід посилити наші зусилля. Цей крок дає потужний сигнал: якщо Україна прагне наблизитися до нас і готова відповідно діяти, тоді ЄС буде належним чином реагувати.

ЄС активно співпрацює з Україною з початку тих змін, які породила помаранчева революція. Ми відреагували на волевиявлення українського народу і допомогли забезпечити мирне вирішення політичної кризи. Ми глибоко зацікавлені у підтримці реформ, і тому наш план із 10 пунктів для запропонованого прискорення економічної інтеграції України в ЄС є конкретною відповіддю на сміливу політичну акцію українського народу. Сам План дій було заморожено до проведення вільних і чесних виборів. Нині його схвалено разом із пропозиціями, які ідуть набагато далі, ніж передбачалося спочатку.

Тепер прийшов час впроваджувати План дій. Обидві сторони мають докласти великих зусиль для його реалізації.

У деяких відношеннях перші кроки повинен буде зробити Європейський Союз. Ми запропонували рухатися у напрямі зони вільної торгівлі після вступу України до СОТ, і для підготовки до цього Європейська комісія вже прискорює свою роботу.

Ми також плануємо розпочати переговори щодо торгівлі сталеливарними виробами та завершити переговори з торгівлі текстильною продукцією. Крім того, з Україною передбачається розпочати діалог на високому рівні щодо питань енергетики, такий, як ми ведемо з Росією. На додаток маємо намір підвищити нашу допомогу Україні стосовно забезпечення відповідності українських товарів стандартам, дотримання яких є вимогою, щоб мати доступ до спільного ринку ЄС. Це принесе справжню користь промисловості України.

Ми заохочуємо наших партнерів підтримувати членство України в СОТ і цієї мети хотіли б досягнути до кінця року. Ми допоможемо українському уряду вирішити ті питання, що залишилися для надання Україні статусу ринкової економіки. Однак тут

левову частку роботи для досягнення поставлених цілей потрібно буде виконати самій Україні. Я знаю, що Президент Ющенко і його уряд зі мною у цьому згодні" [4].

Список літератури

1. Міжнародний суспільно-політичний тижневик „Дзеркало тижня”. 2004. № 17 (492) субота, 30 квітня-15 травня.
2. Міжнародний суспільно-політичний тижневик „Дзеркало тижня”. 2004. № 24 (499) субота, 19-25 червня.
3. Гавриш Роман. Євроскептицизм та проблеми його визначення.// www.spa.ukma.ua/ Вісник Школи політичної аналітики №5 „Західний вектор – перспективи реалізації”, Національного університету „Києво-Могилянська академія”. – 2004. – Травень.
4. Міжнародний суспільно-політичний тижневик „Дзеркало тижня”. 2005. № 6 (534) субота, 19-25 лютого.

Поступила до редакції 29.03.2006 р.